

Un festin pianistic

Marcel FRANDES

Drumul pianistei Leonskaja este un drum de culmi. Pe lângă autodepășire, exigență, pasiune și inteligență, se plasează printre cei mai mari, nu numai astăzi, ci din întreaga epocă: alături de Clara Haskil sau de Dinu Lipatti, având în plus modernitatea (André Boucourechliev, revista *Diapason*, Paris).

Am avut marea bucurie de a o asculta la Ateneul Român pe celebra pianistă în cele două *Concerte pentru pian și orchestră* (nr. 1 în *re minor*, op. 15, respectiv nr. 2 în *Si b Major*, op. 83) de Johannes Brahms, acompaniată de Orchestra simfonică a Filarmonicii *George Enescu*, dirijată de Horia Andreescu. Concertele au avut loc la 8 și 9 aprilie 2010, având alura de deschidere a unui mare festival muzical. Spun aceasta pentru că publicul a venit în număr foarte mare, unii ascultând-o pe solistă în ambele seri. Iar emulația stârnită de personalitatea acestei pianiste a fost resimțită mai ales în rândul interpreților din ansamblul orchestral. Până în ultima clipă, lumea tatona: chiar a venit Leonskaja? Nu numai că a venit, dar, cred eu, pentru cine a ascultat-o, artista a rămas definitiv în *sufflet*.

Elisabeth Leonskaja s-a născut la 23 noiembrie 1945, în Tbilisi, dintr-o familie rusă. A fost considerată *copil minune*. A cântat la 11 ani primul său concert. A studiat la Conservatorul din Moscova, câștigând prestigioase premii și s-a format sub îndrumarea lui Sviatoslav Richter. Din anul 1978, Leonskaja s-a stabilit la Viena. Pianista a cântat cu toate orchestrele importante din lume, sub bagheta celor mai mari dirijori. Elisabeth Leonskaja susține o activitate camerală deosebită, colaborând cu cvartetele *Alban Berg*, *Borodin*, *Guarneri și Artemis*. Dintre înregistrările sale, unele au fost distinse cu premii precum: *Diapason d'Or* (pentru înregistrarea lucrărilor de Franz Liszt) și *Caecilia Prize* (pentru discul cu *Sonatele de pian* de Johannes Brahms).

Concertul nr. 1 în re minor pentru pian și orchestră de Brahms compus în 1858 și cântat în primă audiție de însuși compozitorul în 1861, a fost inițial gândit ca o sonată pentru două piane. Apoi a încercat să-l transforme în simfonie, iar în cele din urmă a devenit concert pentru pian, păstrând însă ideea că solistul și

orchestra sunt parteneri egali. Într-adevăr, alături de pasaje de virtuozitate pianistică și de variațiunile dezvoltătoare, partiturile cornului și timpanului conțin elemente de mare dificultate tehnică. De la prima interpretare a lucrării până astăzi, aprecierile publicului și ale criticilor s-au schimbat continuu, până la statutul de capodoperă.

Elisabeth Leonskaja, în concertul de la Ateneul Român a cântat acest prim concert de pian al lui Brahms în spiritul tradiției interpretative ruse, cea formată de David Oistrach, Sviatoslav Richter ori Emil Gilels, caracterizat prin respectul pentru chintesența muzicii. În prima parte, *Maestoso*, acele triluri fremătătoare la ambele mâini aveau o tensiune copleșitoare:

Leonskaja pare că extrage sunetul din claviatura pianului. Balansul lateral al mâinii drepte avea o frecvență foarte mare, dar totodată și o suplețe ce conducea la sporirea rezistenței în repetare. Mișcările sale instrumentale, urmând caracterul muzicii, aveau când forță, când tandrețe, astfel încât tonul ei era pătruns de noblețe și generozitate. Alteori, mâinile pianistei păreau că au erupt pur și simplu dintr-un vulcan, pentru ca în clipa următoare să planeze adâncindu-se din nou în clape cu o lentoarea și o arcuire cvasi-imponderabilă. Concentrarea sa se îmbina cu trăirea artistică de la primul până la ultimul acord.

În introducerea orchestrală din *Adagio*, partea mediană a concertului, dirijorul Horia Andreescu a reușit să inducă sentimentul de împăcare. Întreaga muzică vibra de un profund sentiment religios. De altfel, Brahms scrisese pe partitura primei ediții a concertului: *Benedictus qui venit in nomine Domine*. Iar divina pianistă Elisabeth Leonskaja continua firul melodic expus de orchestră cu o timbralitate nepământeană.

În Finalul *Allegro non troppo* s-au putut desluși acele variate nuanțe ale fericirii din care nu lipseau momentele de umor, fantezie ori lirism pasionat, toate întruchipând glorificarea vieții. Acea formulă sincopată a melodiei ascendente a pianului răsuna tonic și contrastant.

După pauză, a urmat cel de-al doilea *Concert pentru pian și orchestră în Sib major*, op. 83 de Johannes Brahms (1881). Densitatea muzicii rezidă aici din gândirea simfonică. Se afirmă pe bună dreptate, că la vremea respectivă era simbolul unui *nou*

prototip de concert în istoria compoziției.

Interpretarea la pian a temei principale a primei părți, *Allegro non troppo*, amintea de forța interioară a muzicii beethoveniene. De altfel, dirijorul Horia Andreescu a realizat o măiestrită intensificare emoțională, de la prima chemare a cornului, până la amplificările din secțiunea centrală a formei de sonată. Elisabeth Leonskaja a readus în cea de-a doua parte a *concertului nr. 2*, acel inconfundabil suflu de baladă nordică, tipic muzicii lui Brahms.

Un splendid solo de violoncel, o cantilenă plină de poezie, încadrează cea de-a treia parte, *Andante*, a *Concertului nr. 2*.

Maniera de a cânta a Elisabetei Leonskaja este aproape imposibil de explicat din exterior. Și totuși pare că ea atinge direct corzile pianului, așa cum face un cordar când palpează strunele într-o melopee. Palma și degetele ei plutesc între două atacuri ale duratelor punctate printr-o mișcare continuă, realizând un *legato* incredibil de frumos. Ea asociază extrem de inteligent un anumit timbru unui motiv muzical, depășind uneori simpla proporționalitate directă cu intensitatea sunetelor emise. De aici, rezultă un control nemaîntâlnit al mijloacelor expresive. Pianul, ca instrument oarecare, devine pianul El. Frazarea ei este atât de firească încât tensiunea romantică nu este căutată cu tot dinadinsul, dar este 'înmătășită' în sunetele ce se înlănțuie ca un mozaic perfect.

În ultima parte a concertului op. 83, *Allegretto grazioso*, pregnanța melodic-ritmică a ideilor muzicale nu împiedică complementaritatea lor. S-a putut clar decela patetismul inflexiunilor maghiare, dar și elementul fantastic al muzicii. Chiar și în concluzia rondo-ului, pasajele scilpitoare ale pianului se încadrau în șuvoiul muzical cu o eleganță departe de orice virtuosism gratuit.

Paradoxal, un apolinic festin pianistic romantic.